

Een aquarel van Jan Mooy

Door financiële samenwerking tussen Zuiderzeemuseum en Vereniging Vrienden kon een belangwekkende aankoop worden gedaan in de vorm van een aquarel van Jan Mooy, gesignd en gedateerd 1845.

Het museum is bijzonder gelukkig met deze aanwinst die past in de verdere opbouw van de collectie over Walvisvaart, die is gestart met de expositie over Walvissen en Walvisvaart 'Walvisvaart, in prent en voorwerp' uit de collectie Thijs Mol (de tentoonstelling loopt nog tot november van dit jaar).

De aquarel van Jan Mooy, afmetingen 63,7 x 45,5 cm, stelt voor: 'De Walvisvangst welke in de 17de en 18de eeuw een vóorname bron uitmaakte van Hollands Welvaren'. Dat is ook het onderschrift van deze aquarel. Op de voorgrond komen twee walvissen voor omringd door drie vangboten. In het midden van het beeld liggen vijf walvisvaarders waarvan drie getoond tegen de spiegel en twee op de voorsteven gezien. Alle in volle actie. Het beeld is heel duidelijk weergegeven en daarmee, behalve mooi, ook heel instructief. Tussen de grote schepen ligt nog een aantal kleine schepen, die met walvisvangst bezig zijn. Op de linker en rechter voorgrond zijn ijsvelden zichtbaar waarop links enige ijsberen. In de grijze, dampige verte nog meer schepen, heel vaag.

Jan Mooy (1776-1847) werd op 8 september te Callantssoog geboren en was later in Den Helder als schilder en glazenmaker werkzaam, zoals Scheen vermeldt. Mooy heeft veel afbeeldingen van schepen gemaakt, meestal in waterverf. Op het einde van zijn levensdagen stond hij vermeld als 'kerkbewaarder'. Hij overleed te Den Helder op 15 september 1847. De aquarel die het museum heeft verworven is dus kort voor zijn overlijden gemaakt.

Het boekje van Henriëtte Mooy: 'Naar Groenland met de Frankendaal', wereldbibliotheek 1942, geeft een historisch verhaal naar het Journaal van Commandeur Maarten Mooy 'behelzende zijn uitreize van Amsterdam de 22sten April 1786, zijne bezetting in het ijs,

zijne ramspoeden in zee en behouden aankomst voor Amsterdam op 28 februari 1787'. Daarin komt een afbeelding voor van een walvisvangst in de ijszee, waarop op een van de schepen de naam 'Frankendaal' voorkomt. Het is eveneens een aquarel van Jan Mooy.

Van een tweetal andere schepen daarop zijn de namen 'De Jager' en 'Zaandam' te herkennen. Van het vierde schip is de naam niet te onderscheiden. De aquarel was in 1972 in particulier bezit; het Nederlands Historisch Scheepvaartmuseum te Amsterdam bood aan Henriëtte Mooy een foto voor reproductie in haar boek aan. Het origineel lijkt veel op het nu door het Zuiderzeemuseum aangekochte werk van Jan Mooy, maar gedateerd 1830.

De schrijfster vermeldt dat na 1804 deze schepen waarschijnlijk niet meer naar de Noordelijke IJszee zijn uitgevaren. Dat zij in 1830 en in 1845 nog werden afgebeeld in die situatie lijkt haar waarschijnlijk te verklaren doordat de aquarellist deze schepen, die hij uit eigen aanschouwen kende, al eerder afzonderlijk had getekend en dat hij deze daarna, hetzij uit liefhebberij, hetzij tengevolge van een opdracht van de reders of van een van de commandeurs of van hun nakomelingen als een groep had samengevoegd. Ook op de nu door het museum verworven aquarel komen ten dele dezelfde schepen voor als op de aquarel van 1830 en wel de 'Groenlandia' (midden), de 'De Jager' links en de 'Frankendaal' rechts van de 'Groenlandia'. Van de beide andere schepen met de steven naar de beschouwer toegekeerd is uiteraard geen naam bekend.

Het Nederlands Historisch Scheepvaartmuseum bezit een aantal aquarellen van Jan Mooy. Het zijn getrouwe afbeeldingen van de schepen die deze aquarellist goed heeft gekend, technisch nauwgezet weergegeven met trekpen en penseel. De jaren van het ontstaan van deze stukken liggen volgens Henriëtte Mooy tussen 1818 en 1842. Onze Mooy is dus een vrij laat stuk.

Jan Mooy was een zoon van Commandeur Maarten Mooy en Aagtje Blank, de mensen waarover Henriëtte Mooy's 'naar Groenland met de Frankendaal' handelt.

Er is aan het linker schip 'De Jager' te zien hoe eenvoudig het werd gemeerd aan de ijschots. Voorts laten de schepen De Jager en

de Groenlandia een duidelijk walvisvaarders kenmerk zien en wel de dwarsbalk die ter weerszijden van de achtersteven uitsteekt boven de gebogen bovenlijn van de kampanje. Alleen walvisvaarders hadden deze dwarsbalk om er buitenboordse sloepen aan te kunnen ophangen en gemakkelijk te water te kunnen laten. De houten spiegels van de schepen zijn mooi met snijwerk versierd. De grote ramen zijn van de commandeurshut of kajuit. Daar beneden aan beide zijden van het smalle, hoge roer bevinden zich zware luiken, die openstaan en bij storm en ijsgang kunnen worden gesloten.

De mensen in de sloepen op de voorgrond zijn bezig een walvis in te palmen (links) en een andere walvis te harpoeneren.

Henriëtte Mooy noemt de 'Frankendaal' een fregat, een Groenlandvaarder met zeven sloepen en bij vertrek in 1786 bemand met 45 koppen. Het werd toen door drie waterschepen over het ondiepe Zuiderzeegedeelte getrokken en lag 30 april op de rede van Texel, wachtend op gunstige wind in gezelschap van andere Groenlandvaarders.

Waarschijnlijk waren de andere schepen op onze afbeelding vrijwel gelijk aan de genoemde 'Frankendaal'. Op de aquarel zien wij voorts in de sloepen de stuurlieden met de lange stuurriemen recht omhoog, de harpoenier en de roeiers.